

Шевчук О. Ю. - доцент кафедри спеціальної техніки та оперативно-розшукового документування факультету № 2 навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Корупція та організована злочинність є суттєвим чинником посилення соціальної напруженості й дестабілізації суспільних відносин, виникнення деформації у сфері господарювання, уповільнення темпів економічного розвитку держави, а також однією з найактуальніших соціальних проблем сучасності, розв'язання якої для багатьох країн є надзвичайно важливою і складною справою. Це повною мірою стосується України, для якої корупція набула ознак системного явища, яке поширює свій негативний вплив на всі сфери суспільного життя, дедалі глибше укорінюючись у повсякденному житті як основний,

швидкий та найбільш дієвий протиправний засіб вирішення питань, досягнення певних цілей [1, с. 34].

Принципи запобігання і протидії корупції - керівні ідеї, основні засади, які напрацьовані практичною діяльністю суб'єктів протидії корупції та організованої злочинності, закріплені в нормативно-правових актах, регулюють суспільні відносини у цій сфері між її учасниками. Усі наявні в юридичній науковій літературі точки зору щодо терміна «принцип» можна звести до таких: керівна, фундаментальна ідея, основне правило поведінки; первинні, найбільш загальні, основні, вихідні положення, на підставі та відповідно до яких формулюються інші правові норми й інститути.

Відповідно до вимог Закону України «Про запобігання корупції», діяльність із запобігання та протидії корупції ґрунтується на принципах: верховенства права; законності; комплексного здійснення правових, політичних, соціально-економічних, інформаційних та інших заходів; пріоритетності запобіжних заходів; невідворотності відповідальності за вчинення корупційних правопорушень; відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування; участі громадянськості у заходах щодо запобігання і протидії корупції, державного захисту осіб, які надають допомогу у здійсненні таких заходів; забезпечення відновлення порушених прав і законних інтересів, відшкодування збитків, шкоди, завданої корупційним правопорушенням [2].

Згідно зі ст. 3 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», основними принципами діяльності Національного бюро є: верховенство права; повага та дотримання прав і свобод людини і громадянина; законність; безсторонність та справедливість; незалежність Національного бюро та його працівників; підконтрольність і підзвітність суспільству та визначеним законом державним органам; відкритість для демократичного цивільного контролю; політична нейтральність і позапартійність; взаємодія з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями [3].

Принцип верховенства права це фундаментальний правовий принцип і правова доктрина, яка передбачає, що жодна людина не є вище закону, що ніхто не може бути покараним державою, крім як за порушення закону, і що ніхто не може бути засудженим за порушення закону іншим чином, ніж у порядку, встановленому законом. В Україні принцип верховенства права закріплений у ч. 1 ст. 8 Конституції. Принцип верховенства права відображаючи місце і роль права у структурі держави і суспільства, він означає, передусім, співвідношення права і держави та її інститутів, тобто підпорядкованість держави та її інститутів праву і його пріоритет щодо них. Цей принцип означає співвідношення права і політики, права і економіки, права та ідеології, а також співвідношення права та інших соціальних норм (моралі, звичаїв тощо), яке полягає у пріоритеті права щодо них.

Принцип законності є складовою принципу верховенства права і передбачає, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Законність - це особливий режим або процес діяльності держави і всіх інших суб'єктів суспільних відносин, суть якого зводиться до трьох основних вимог: наявність добре продуманої системи демократичних правових законів та підзаконних нормативних актів; точне і повне закріплення правового статусу (прав і обов'язків) усіх учасників суспільних відносин, зокрема, державних органів і посадових осіб; точне, неухильне дотримання законів та інших нормативно-правових актів усіма посадовими особами і громадянами [4, с. 63].

Принцип поваги та дотримання прав і свобод людини і громадянина лежить в основі діяльності всієї системи державних органів, покликаних забезпечити дотримання прав і свобод громадян незалежної держави України в рамках змін, що відбуваються в суспільстві. Принцип дотримання прав і свобод людини і громадянина - це забезпечення захисту життя і здоров'я, прав та свобод людини і громадянина. Окремі обмеження прав і свобод людини і громадянина під час здійснення оперативно-розшукової діяльності (ОРД) носять виключний та тимчасовий характер. Вони можуть застосовуватися лише з санкції прокурора та за рішенням суду відносно особи, у діях якої є ознаки тяжкого й особливо тяжкого злочину, та в інших випадках, які передбачені законодавством про ОРД, із метою отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства та держави [5, с. 4].

Отже, Закони України «Про запобігання корупції», «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про оперативно-розшукову діяльність» та інші закони, що регламентують цей вид правоохоронної діяльності, крім принципів, раніше зазначених, вказують і на інші принципи, які закріплені в оперативно-розшуковому законодавстві та відомчих нормативних актах, які є галузевими (спеціальними), так як вони притаманні саме такій галузі правоохоронної діяльності, як оперативно-розшукова. Такими принципами є конспірація, наступальність (оперативність), поєднання гласних та негласних заходів боротьби зі злочинністю.

Принцип конспірації полягає в організації ОРД таким чином, щоб зберегти в таємниці від сторонніх осіб (перш за все від тих, хто вчинив злочин чи підозрюється у його вчиненні) тактику, зміст, форми, заходи, сили і засоби здійснення конкретних оперативно-розшукових заходів. Конспіративність передбачає вчинення всіх дій, що складають зміст конфіденційної діяльності втаємничено від оточуючих, тобто при суворому дотриманні таємниці.

Принцип наступальності (оперативності) напрацьований практикою, передбачає швидке і систематичне проведення оперативно-розшукових заходів, що випереджають дії осіб як під час підготовки ними злочинів, так і після їх учинення. Наступальність означає, що

оперативні працівники повинні діяти «на випередження» злочинних груп, запобігати злочинним намірам, оперативна інформація цінна, якщо вона вчасна.

Принцип поєднання гласних та негласних заходів боротьби зі злочинністю впливає зі змісту власне поняття ОРД, яка становить систему гласних і негласних пошукових, розвідувальних та контррозвідувальних заходів, а саме дає можливість реалізувати результати негласної роботи в інтересах кримінального судочинства. Багаторічна практика боротьби Національної поліції зі злочинністю показує, що негласні заходи стають більш ефективними і дієвими, чим тісніше вони поєднуються з гласними заходами. У результаті застосування негласних заходів можна одержати відомості про конкретні епізоди вчиненого злочину, про осіб, які його вчинили, місцезнаходження злочинця, який переховується, місце переховування викраденого майна. За умов усіх форм поєднання гласних і негласних заходів в ОРД має бути обов'язково дотримана одна головна умова - це їх законність, без дотримання якої всі результати таких заходів будуть визначені недійсними, незаконними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Організація та сучасні проблеми боротьби з корупцією та організованою злочинністю : навч. посіб. / В. І. Василичук, М. М. Апексійчук, В. Р. Сливенко та ін. - Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2014. - 220 с.

2. [Про запобігання корупції](#) [Електронний ресурс] : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1700-VII - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>. - Назва з екрана.

3. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки [Електронний ресурс] : Закон України від 14 жовт. 2014 р. № 1699-VII - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1699-18/page>. - Назва з екрана.

4. Котюк В. О. Основи держави і права : навч. посіб. / В. О. Котюк. - [3-тє вид., доповн.]. - Київ : Атіка, 2001. - 432 с.

5. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність»: чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 1 берез. 2016 р. - Київ : Паливода А. В., 2016. - 48 с.